

PŘED 80 LETY BYLA VYDÁNA
POPULÁRNÍ EMISE ZNÁMEK „NITRA“

Obr. 1

Obr. 2

Dne 20. června 1933, tedy před osmdesáti lety, byla vydána **dvouznámková příležitostná emise „Nitra“** [1] (obr. 1 a 2). Bylo jí připomenuto (avšak **ne zcela přesně**) 1100. výročí založení prvního křesťanského kostela na knížecím území, ovládaném knížetem Pribinou, a také na celém tehdejším čs. území. Podle

některých mlhavých historických svědectví k tomu údajně došlo v roce 833 (proto připomínka známkami), avšak skutečnost byla zřejmě jiná a mnohem složitější. Pribina byl totiž již kolem roku 830 ze svého sídla na nitranském území vypuzen moravským knížetem Mojmírem (1), odjel s čarou obyvatel svého původního území a usídlil v tzv. Záhorské, kde se stal vládcem na území dnešního Záhrova (přesněji od Bratislavského jezera). Do Nitry se samostatně již nikdy nevrátil. Mojmir určitě připsal nitranské území ke svému a přičítá tak vznik k vytvoření úhrady moravského státu – Velké Moravy. **Založení křesťanského kostela Pribinou je tedy jednoznačně mylné a nutno dát mu hodinu předtím rok 830.** Přesvědčí se také správa o vybudování nitranského kostela světoznámým architektem Achillemem již **koncem roku 830**. Pribina, který byl původně pohanského vyznání (pokřtěn byl až po roce 830 po svém vyhánění z Nitry), dal tento kostel postoupit vybudovat pro svou manželku (dávna křesťanka bohemského původu) a pro působení křesťanských misionářů (2). To byla velká mimořádná tolerance, o jejíž přínos se lze jen dohadovat (historická představitelství, misionářský zájem??).

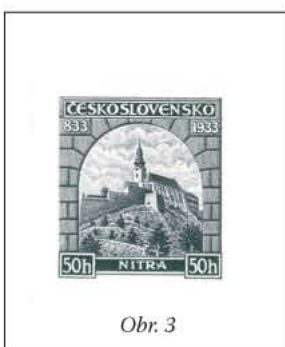
Význam tohoto aktu, tj. založení křesťanského kostela, byl však z hlediska dalšího politického a kulturního vývoje Velkomoravské říše včetně Nitranska a jejich následnických státních útvarů na území Moravy, Slovenska i Čech **nepochybně velký**. Proto tomuto výročí byla věnována zcela právem zvláštní emise čs. známek v rámci velmi střízlivého emisního plánu pro rok 1933 (vydány pouze 3 známky – M. Tyrš 60 h a Nitra!). Není také rozhodující, že uváděné jubileum 833 – 1933 je vlastně nesprávné (což vydavatel zřejmě ani netušil) a že oslavy měly proběhnout již ke správnějšímu časnějšímu jubileu 828 – 1928, čili **tyto známky měly být vydány již v jubilejním roce republiky 1928**. Lze předpokládat, že tyto dosud málo známé skutečnosti budou asi pro řadu našich čtenářů jistým překvapením.

Vydání známek bylo ohlášeno oznámením ve **Věstníku MPT č. 25 ze dne 17. 6. 1933**, a to podle **ustanovení tohoto ministerstva č. 46 / 1933**, které zní (první část bez popisu obrazu známek) [3]:

Přátelství správné, slávnost se slávnostních událostí jednolitostně vypráví osídlení prvního křesťanského kostela knížetem Pribinou v Nitrě, vydá 20. června 1933 pamětní pohledové známky těchto hodnot a barev: 50 h zelená zelená; 1 Kč červená červená.

Pamětní známky se vydávají všem poštovním úřadům v pravidelných obdobích, prodávají se bez jednorázového příplateku. Jejich platnost v bezplatném i mezinárodním styku platí od dne vydání známky.

Známky jsou dlestanoveny nitraním osídlením z známky na bílém papíru bez vodní známky. Dva známky jsou každý obdélník rozměru 21 x 22 mm (příslušná plocha). Znakování jsou 9% (č. 35.925 / VJ z 9. května 1933.)

Obr. 3

Tout tohoto ustanovení je svou terminologií i stylem jazyka nepřesný, dle a obsahuje i některé nepřesnosti a chyby (např. a barev obyčejně „zelená“; „zelená“, nap. „červená“, dle termíny „zelená“ a „červená“ (1), resp. „zelená“ a „červená“). **Přesné rozměry obou známek jsou u 50 h 20,6 x 23 mm (s autorského otisku rytec 20,6 x 23,5 mm – výška je logicky menší); a 1 Kč 20,6 x 23 mm.** Některé známky vypracoval podle litoměřického rytec **Karel Sedláček**, který své návrhy také vyřel. Zkoušené otisky jsou rytin osazené v několika barvách (zelená, červená, karminová, modrá, světle hnědá, černá). Jsou vytlačeny na kvalitním bílém papíru. Přesněme ukážou čarou ZT (obr. 3).

POPULÁRNÍ EMISE ZNÁMEK „NITRA“

(Dokončení ze strany 1)

Námětem obou známek je celkem logicky **Nitranský hrad**, samozřejmě v současné podobě 30. let (dodnes). Zda toto místo bylo ve zmiňované historické době Pribinovým sídlem, nelze s určitostí říci. Hrad je ovšem dominantou města i širokého okolí a vhodným námětem známek nemohlo být nic jiného. Od slovanské hradištní podoby (9. – 10. stol.) prošel velmi složitým stavebním vývojem od podoby románské (11. století, kdy byl již majetkem uherských králů – Štěpán I. Svatý) přes rozsáhlou gotickou výstavbu (15. století) a přestavbu renesanční (16. století) až po vybudování mohutného barokního opevnění se třemi bastiony (1673). Hradu vždy dominoval biskupský chrám, jehož věž s typickým barokním ukončením se výrazně tyčí nad hradem a městem pod ním. Můžeme si připomenout, že relativně podrobný popis hradu jsme přinesli v MR, ročník 2009, v našem rozsáhlém souboru statí „Hrady a zámky na známkách z území někdejšího Československa“ [4].

Motivem známky 50 h se stal její celkový pohled na hrad od severovýchodu s aršíkodem a chrámem, jako u všech zapevněním. Na známce 1 Kč vidíme most k první bráně hradu v barokním opěrném, v pozadí opět věž chrámu. Oběma obou známek jsou zároveň kresbou stylizované brány z kamenných kvádrů s letopočty 1833 vlevo a 1937 vpravo.

Obě známky byly vytvářeny metalitickým metalitizátem (Wickström) a tiskovými formami obsahujícími 2000 × 50 ZP (10 × 10 × 5 × 10).

Obě části obou půlválců byly odděleny pruhem meziarší, v němž byly dohotovené archy rozříznuty. Tím vznikly přepážkové archy o 100 a 50 známkách. Oba tiskové archy byly opatřeny deskovými značkami „1“ nebo „1A“ pod 91. ZP horního 100kusového archu (obr. 1 a 2). Jsou tedy vytištěny na prázdném poli prvního levého meziarší z desetičlenného pásu meziarší, které bylo rozříznuto. Známostí zajímavostí deskových značek 1 a 1A hodnoty 1 Kč jsou „jedničky se stříškou“, které vznikly počátečním chybým vyřtím čísly „1“ do tiskové desky v pozitivním tvaru, což po zjištění chyby muselo být napraveno přerytím „jedničky“ v zrcadlovém, tedy negativním tvaru.

Existující filatelisticky velmi ceněná meziarší byla oficiálně vydána. Meziarší hodnoty 50 h se prodávala a používala přepážky v Praze (kam bylo směr omezeno dodání několika desetitisíců stávkových archů) odhadovaný počet meziarší 600 – 800, možná více. 1000 kusů). Meziarší hodnoty 1 Kč je zcela sjednotěná – nemáme z jakých důvodů, snad bylo věnováno několika posvátným jako nitranský dar (?). Zdá se, že meziarší jsou k dispozici v celém dosavadním pásmu, samozřejmě včetně deskových značek 1 a 1A (obr. 4). Růžička je meziarší 1 Kč s deskovou značkou a čtyřčlenný blok meziarší 1 Kč (předpřipravené archy). V závěru přinášíme vyobrazení těchto vzácných exemplářů (obr. 5 a 6). Pocházejí ze sbírky L. Pytlíka a jsou reprodukované a jako součásti.

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Platnost emise byla oficiálně ukončena dnem 15. 3. 1937. První známky s motivem Nitry z roku 1933 nezůstaly v pozdějších dobách osamoceny a v poválečném období se známky s nitranskou tematikou objevily jak na známkách ČSR, tak nejposledněji na známce i aršíku SR (viz rovněž [4]).

Zdeněk Fritz

Literatura:

- [1] „Monografie čs. známek“, díl 3., Výplatní známky 1923 – 1939, celiny 1923 – 1938.
- [2] Kolektiv autorů: „Nitra“ (monografie města), Obzor Bratislava, 1977.
- [3] „Věstník MPT“ č. 25 / 17. 6. 1933, ustanovení MPT č. 46 / 1933.
- [4] Fritz Z.: „Hrady a zámky na známkách z území někdejšího Československa“, část IV, Merkur Revue č. 3 / 2009, str. 20.